

Kırım Tatarcasında Sosyal Hayatta Kullanılan Kalıp Sözler¹

Common Crimean Tatar Word Patterns in Social Life

İşilay IŞIKTAŞ SAVA²

Geliş Tarihi: 06.11.2017 / Düzenleme Tarihi: 20.11.2017 / Kabul Tarihi: 22.11.2017

Özet

Kişiler arası iletişimde, hayatın içinde meydana gelen çeşitli hâdiseler karşısında kişilerin geliştirip zamanla gelenek hâline getirdiği kendine mahsus söz ve söz kalıpları vardır. Bu söz ve söz kalıplarının zaman zaman farklı dillerde yapı, anlam ve işlev benzerlikleri görülmektedir. Bununla birlikte toplumları oluşturan sosyo-kültürel unsurlar ve hayata bakış açılarındaki farklılıklar, bu söz kalıplarının toplumdan topluma çeşitlilik arz etmesine sebep olmaktadır. Bir dilin söz varlığını oluşturan deyimler, atasözleri, ikilemeler, terimler ve yabancı sözlerin yanı sıra hayır duaları, temenniler, beddualar ve yeminleri kapsayan kalıp sözler de o dilin söz varlığında çok önemli yer tutmaktadır.

J. L. Austin'in ortaya koyduğu ve sonrasında öğrencisi Searle'in geliştirdiği söz edimi (sözeylem) kuramına göre dilin kullanıldığı her durumda, yerindelik koşullarına uygun olarak bir eylem gerçekleşir (Searle, 2000: 14-15). Bu kuramın yerindelik koşulu dikkate alındığında kalıp sözlerin de sadece o duruma istinaden söylenir.

Kıpçak Türkçesinin bir kolu olan Kırım Tatarcası, Kırım Hanlığının 15. Yüzyılda Osmanlı Devleti ile siyasî birlikteliği neticesinde Osmanlı Türkçesinden etkilenecek şekilde gelişmiş ve varlığını günümüzde de başta Kırım olmak üzere Özbekistan, Türkiye, Romanya gibi ülkelerde devam ettiren bir Türk lehçesidir. Kırım Tatarcasının içindeki kalıp sözler daha önceki çalışmalarda başlı başına değerlendirilmemiştir. Bu çalışmada Kırım Tatarcası ile ilgili yazılmış gramerler, eğitim öğretimde kullanılan eserler, konuşma kılavuzları gibi çeşitli materyallardan faydalanılarak kalıp sözler içerisinde yer alan sosyal hayatta söylenmesi gelenekselleşmiş söz ve söz grupları grupları (baş sağlığı dilemek, teşekkür etmek, özür dilemek, hayır duaları ve temenniler) morfolojik ve semantik bakımdan incelenip değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Kırım Tatarcası, kalıp sözler, sözedimi

Abstract

Interpersonal communication within a language consists of genuine words and word groups which have been formed throughout the history. These words and word groups sometimes have similar structures, functions and meanings in different languages. However, sociocultural elements and differences among life styles lead to variations of these word groups among societies. Word groups consisting of idioms, old sayings, duplication of words, specific terms, foreign words, blessings, wishful words, curses and oaths occupy a very significant place in the vocabulary of a language.

According to the speech act theory of J.L. Austin and his student Searle, in every case a language is used, an action suitable with the conformability conditions (Searle, 2000:14-15). When the conformability terms of this theory is analysed, the usage of word patterns for that specific condition is observed. Word patterns are a part of speech act theory which was developed in 1950s by linguists such as Austin, Grice and Searle.

Crimean Tatar, which is a branch of Kipchak Turkic languages, has been influenced by Ottoman Turkish language as a result of close relationship between the Ottoman Empire and Crimean Khanate. Crimean Tatar is a Turkic dialect which is being spoken in Crimea, Uzbekistan, Turkey, Romania. Word patterns in Crimean Tatar has not been evaluated in prior studies. This study uses examples in Crimean Tatar grammar books, dictionaries, educational material and practical speaking guides to examine Crimean Tatar word patterns (condolence, thankful words, apology words, blessings and wishes) in daily life by morphological and semantical aspects.

Key Words: Crimean Tatar, word patterns, speech act

¹ Bu makale, 2-4 Kasım 2017 tarihinde Malatya'da düzenlenen IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda sunulan tebliğin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş hâlidir.

² Dr., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü.
E-Posta: isilay@gazi.edu.tr.

1. Kavramlar ve Genel Bakış

Kişiler arası iletişimde, hayatın içinde meydana gelen çeşitli hâdiseler karşısında; kişilerin, geliştirip zamanla gelenek hâline getirdiği kendine mahsus sözler ve söz kalıpları vardır. Bu sözlerin ve söz kalıplarının zaman zaman farklı dillerde yapı, anlam ve işlev benzerlikleri görülmektedir. Bununla birlikte toplumları oluşturan sosyo-kültürel unsurlar ve hayata bakış açılarındaki farklılıklar, bu söz kalıplarının toplumdaki çeşitlilik arz etmesine sebep olmaktadır. Bir dilin söz varlığını oluşturan deyimler, atasözleri, ikilemeler, terimler ve yabancı sözlerin yanı sıra hayır duaları, temenniler, beddualar ve yeminleri kapsayan kalıp sözler de o dilin söz varlığında çok önemli yer tutmaktadır.

J. L. Austin'in ortaya koyduğu ve sonrasında öğrencisi Searle'in geliştirdiği söz edimi (*sözylem*) kuramına göre dilin kullanıldığı her durumda, yerindelik koşullarına uygun olarak bir eylem gerçekleşmektedir (Searle, 2000: 14-15). Bu kuramın, yerindelik koşulu dikkate alındığında kalıp sözlerin de sadece o duruma istinaden söylendiği görülmektedir. Kalıp sözler, 1950'li yıllarda Austin, Grice ve Searle gibi dilbilimcilerle başlayan, ardından birçok dilbilimcinin devam ettirdiği *speech act* (*söz edimi/sözylem*) kuramının bir parçasıdır.

Aksan, "temel söz varlığı, yabancı sözcükler, deyimler, atasözleri, kalıplaşmış sözler, terimler, çeviri sözcükler" in yanında "ilişki sözleri / kalıp sözler" i de Türkiye Türkçesinin söz varlığı öğeleri içinde sayar. Atasözleri, deyimler gibi kalıp sözlerin de belirli bir dili konuşan topluma ışık tutarak o toplumun inançlarını, gelenek ve göreneklerini yansıttığını dile getirir (2006: 191). Türkiye Türkçesindeki çalışmalarda bu tür sözler ve söz grupları için bilim adamları çeşitli terimler kullanmışlardır: "kalıp sözler" (Özdemir, 2000; Aksan, 2006; Erol, 2007; Gökdayı, 2008), "ilişki sözleri" (Aksan, 2002, 2006; Cihangir, 2010), "iletişimsel sözler" (Toklu, 2003: 109), "sözylem" (Doğançay-Kamışlı, 1997; Kılıç, 2002: 94, Dilek, 2007), "söz edimi" (Palmer, 2001: 165-171).

2. Kapsam ve Yöntem

Kıpçak Türkçesinin bir kolu olan Kırım Tatarcası, Kırım Hanlığının XV. Yüzyılda Osmanlı Devleti ile siyâsi birlikteliği neticesinde Osmanlı Türkçesinden etkilenecek gelişmiş ve varlığını günümüzde başta Kırım olmak üzere Özbekistan, Türkiye, Romanya gibi ülkelerde devam ettiren bir Türk lehçesidir. Kırım Tatarcasının içindeki kalıp sözler daha önceki çalışmalarda başlı başına değerlendirilmemiştir. Bu çalışmada Kırım Tatarcası ile ilgili yazılmış gramerler, sözlükler, eğitim öğretimde kullanılan eserler, konuşma kılavuzları gibi çeşitli materyallerden faydalanılarak kalıp sözler içerisinde yer alan sosyal hayatta söylenmesi gelenekselleşmiş sözler ile söz grupları (*baş sağlığı dilemek, teşekkür etmek, özür dilemek, hayır duaları ve temenniler*) morfolojik ve semantik bakımdan incelenip değerlendirilecektir.

Çalışmamızda Akmescit'teki Rus okulunda öğretmen olarak görev yapan Abdurrahman Kırım Hoca'nın yazdığı ve 1850'de Kazan'da basılan, "*Tatarsko Russkie Razgovori* (Tatarca Rusça Konuşmaları)" adlı kitaptan faydalanılmıştır. Eserin içinde günlük konuşma örnekleri, atasözleri, masallar, isim ve fiil çekim örnekleri bulunmaktadır (Kırım Türk Tatar Edebiyatı c.13.1999:25). Bu eserin dilinin incelendiğinde o dönemin Osmanlı Türkçesinden pek farklı olmadığı görülmekle birlikte, elimizde konuşma örneklerini görebileceğimiz bir eser olması sebebiyle, eser taranarak ilgili örneklerle çalışmamızda yer verilmiştir. Kırım Tatarca kaleme alınan *QırımTatarca-Rusça Luğat* (Üseinov, 2005), *QırımTatarca-Rusça-Ukraine Luğat* (Üseinov, 2008), *QırımTatarca-Rusça Luğat* (Üseinov, 1994), *KrımSkotatarsko-Ruskiy Slovar* (Asanov, 1988) sözlükleri gözden geçirilmiş, ayrıca *Pogovorim Po-Krımski "Qırımca Laf Eteyik Laqırdı Sözlüğü"* (Özenbaşlı, 2004) ve *QırımTatarca Söyleşemiz* (Veliev, 2007) adlı konuşma kılavuzlarına bakılıp, örneklerinden faydalanılmıştır.

3. Veri ve İnceleme

3.1. Baş Sağlığı Dilemek İçin Kullanılan Kalıp Sözler:

Hayatın içinde insanoğlunun karşı karşıya kaldığı en üzücü hâdiselerden biri olan ölüm, ölen kişinin yakınları için en çaresiz kaldığı andır. İnsanlar sevdiklerini, yakınlarını kaybettiklerinde duygu karmaşası ve yoğunluğu yaşarlar. Üzüntü, ne yapacağını bilememe ve yakınlarına duydukları özlem gibi duygular birbirine karışır. Bu durumda taziyeye gidenler hem ölen kişinin yakınlarına teselli vermek hem de ölenin ardından iyi sözler dile getirerek geride kalanların acısını paylaşmak için duygularını anlatan sözler söylerler.

Kırım Tatarcasında ölümle ilgili Üseinov'un sözlüğünde "*keçin-: öl-, baqıy dünyağa ket-, vefat et-, közleri yumul-, közü artta qal-, közü açiq ket-, közüne qara tüş-, öbir dünyağa ket-, fani dünyadan ket-, fani dünyanı terk et-, ebediy yuquğa dal-, vaqıtsız keçin-*" kelimeleri kullanılmaktadır (2005: 99).

Konuşma kılavuzlarından hareketle Kırım Tatarcasında ölünün ardından söylenen kalıp sözleri ise iki grupta inceleyebiliriz:

3.1.1. Ölen Kişinin Yakınlarına Söylenen Sözler:

Kırım Tatarcasında ölen kişinin yakınlarına söylenen söz kalıpları, inanç gereği ölümün Allah'ın takdiri olduğunun vurgusu, Allah'ın kalanlara sabır vermesini dileme ve kalanların canının sağlığını temennisini içeren yapılarıdır:

-*Emiralla, başınız sağ olsun, (cevaben) dostlar sağ olsun* "Ölüm Allah'ın emri, başınız sağ olsun. Dostlar sağolsun." (Üseinov 2005: 341; Veliev 2007: 34)

-*Alla sabırlar bersin* "Allah sabırlar versin" (Üseinov 2005: 19)

-*Alla mevtalarınızğa cennet nasip etsin* "Allah meftalarınıza cennet nasip etsin" (Üseinov 2005: 735)

3.1.2. Ölen Kişinin Kendisi İçin Söylenen Sözler:

Ölen kişinin ardından ölenin kendisi için yine inanç doğrultusunda ahiret inancına bağlı olarak “ölen kişinin cennete gitmesini, nurlar içinde yatmasını dileme, Allah’ın ona rahmet etmesini temenni etme” şeklinde dile getirilmektedir:

- Alla ramet eylesin* “Allah rahmet eylesin”(Üseinov 2005: 19).
- Alla axret raatlığı bersin* “Allah ahiret rahatlığı versin” (Üseinov 2008: 79).
- Yatqan yeri cennet olsun* “Yattığı yer cennet olsun” (Üseinov 2008:735).
- Nur içinde yatsın* “Nur içinde yatsın” (Üseinov 2005: 398).
- Yaqup, ramet olsun canına, yaxşı adam edi* “Yakup, rahmet olsun, iyi adamdı”(Üseinov 2005:203).

3.2. Özür Dilemek İçin Kullanılan Kalıp Sözler:

Zaman zaman insanlar bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde çevresinde buldukları insanları sözleri ve davranışları ile üzüp kırabilir. Bu durumda toplum ve kırılan kişiler tarafından beklenen davranış, bu hatalı duruma sebep olan kişinin yaptığı yanlışını anlayıp, yanlışını sözle ve davranışla telafi etmesidir.

Özür dileme kalıp sözleri bağlam içerisinde, karşılıklı kullanım ve yerindelik koşulları gerektirir (Ersoy 2011:27). Kırım Tatarcasında Arapçadan alıntılanan *afu* “aff” kelimesi ve Türkçe kökenli *bağışla*- fiili özür dilemek için kullanılmaktadır:

- *Bağışlañız, afu etiñiz* (Veliev 2007: 33). “Bağışlayın, af edin”.
- *Keç qalğanım için bağışlañız (afu etiñiz)* (Veliev, 2007: 33) Geç kaldığım için, bağışlayın (affedin).
- *Bağışlañız, men sizniñ canıñızni ağırtmaq istemedim* (Veliev, 2007: 33). “Bağışlayın, sizin canınızı üzmemek istemedim”.
- *Bağışlañız, sizni raatsızlaycağım* (Veliev, 2007: 34). “Bağışlayın, sizi rahatsız edeceğim”.
- *Bağışlañız, canıñızni ağırtmağa (göñlüñizni qırmağa, incitmağa) istemedim* (Özenbaşlı, 2004: 17). “Bağışlayın, canınızı üzmemek (gönlünüzü kırmak, incitmek) istemedim”.
- *Bağışlañız, yanlışqan ekenim* (Özenbaşlı, 2004: 17). “Bağışlayın, yanlış yapmışım”.

3.3. Teşekkür Etmek İçin Kullanılan Kalıp Sözler:

Bir dilin ikinci bir dil olarak öğretiminde diğer kalıp sözler kadar teşekkür kalıplarının da yeri ve değeri büyüktür (Özözen, 2006: 67). Sadece ikinci bir dil öğretiminde değil o dilin konuşurları arasında nezaket ilkeleri doğrultusunda da son derece önemlidir. Searle’nin söz edimleri sınıflandırmasında teşekkür kalıp sözleri “ifade ediciler (*expressives*)” içerisinde değerlendirilir (Searle 2006: 170).

Kırım Tatarcasında birisine yaptığı iyilik ve yardım amacıyla o kişiye minnettarlığı belirtmek için “teşekkür, sağ olun” söz kalıpları kullanılır. Bunların yanında o kişinin iyiliği için de Allah’tan rıza dlenir, Allah’a şükür edilir (Alla razı olsun, şükür Allağa).

- *Göñlüm hoş! Quvançım büyük!* (Özenbaşlı, 2004: 25) “Gönlüm hoş, mutlu! Kıvancım büyük!”
- *Bu pek yahşı, pek güzel! Çoq sağ oluñız!* (Özenbaşlı, 2004: 25). “Bu pek güzel, çok sağolun!”
- *Yardım etkeniñiz için sağ oluñız!* (Özenbaşlı, 2004: 25). “Yardım ettiğiniz için sağolun!”
- *Sağ ol(uñız), sağ olsun tuvğanlarım pek yardım etti* (Üseinov, 2005: 208). Sağ olun, sağolsunlar akrabalarım/kardeşlerim pek yardım ettiler”.
- *Eyiliklerñiz için sağ oluñız (teşekkür)* (Veliev, 2007: 34). “İyilikleriniz için sağ olun (teşekkür ederim)
- *Can-göñülden teşekkür!* (Özenbaşlı, 2004: 26). “Canı gönülden teşekkür!”.
- Bahşışñız (hayırlavıñız, davetiñiz) için teşekkür!* (Özenbaşlı, 2004: 26). “Hediyeiniz (hayırlamanız, davetiniz) için teşekkür!”
- *Evelden teşekkür bildirem!* (Özenbaşlı, 2004: 26). “Önceden teşekkürümü bildiriyorum”.
- *Alla razı olsun! Allağa biñ şükür, şükür Allağa* (Üseinov, 2005: 19) “Allah razı olsun, şükür Allah’a, Allah’a şükür!”
- *Keyfiniz nicedir?-Şükür Allağa bek eyidir* “Keyfiniz nasıl?-Allah’a şükür pek iyiyim” (Kırım Hoca, 1850: 84).

3.4. Hayır Duaları ve Temenniler İçin Kullanılan Kalıp Sözler

Kişinin kendisi veya karşısındaki için iyi dileklerde bulunmasını ve bunu yaparken de Allah’dan yardım dilemesini ifade eden iyi dilek, alkış, hayır dualarının hepsi; diğer bütün kalıp sözlerde olduğu gibi kişinin ihtiyaç duyduğu durumda hafızasında hazır olarak bulunmaktadır. Bu kalıp sözler çok eski yıllarda atalarımız arasındaki ilişkiler tarafından şekillenerek zaman içerisinde dili kullanan toplum tarafından benimsenip kullanılmış ardından da nesilden nesile aktarılmış yapılarıdır (Akalin 1990: 28).

Kırım Tatarcasında hayır duaları her durum için farklı ifadeleri ihtiva etmektedir. Burada kişinin karşısındaki için temennileri ve Allah'tan istediği hayırlar, kendisi için istedikleri olarak inceleyebiliriz.

3.4.1. Kişinin karşısındaki için temennileri ve Allah'tan istediği hayırları içeren kalıp sözler:

<i>Alla bersin</i>	Allah versin.
<i>Alla işiñni oñ ketirsin</i>	Allah işini rast getirsin.
<i>Alla köstermesin</i>	Allah göstermesin.
<i>Alla qolay ketirsin</i>	Allah kolaylık versin.
<i>Alla qorçalasın-saqlasın</i>	Allah korusun.
<i>Allanıñ qısmet etkeni olur</i>	Allah'ın kismet ettiği olur.
<i>Alla onu yolundan şaşırmasın</i>	Allah onu yolundan şaşırtmasın.
<i>Alla uzun ömürler bersin</i>	Allah uzun ömürler versin.
<i>Alla etmesin</i> (Üseinov, 2005: 19)	Allah etmesin.
<i>Alla bersin, hayırlı keçsin</i> (Üseinov, 2008: 289).	Allah versin, hayırlı geçsin.
<i>Alla eyiligiñe qaytarsın?</i> (Üseinov, 2005: 330)	Allah iyiliğe döndürsün (iyi etsin).

Bunların haricinde *Ağızıñdan yel alsın* "Ağızından yel alsın" (Üseinov, 2008: 28), *Baxtıñ gür olsun* "Bahtın açık olsun" (Üseinov 2008: 144), *Xalil İbraimniñ bereketini bersin* "Halil İbrahim'in bereketini versin" (Üseinov, 2008: 107) gibi ifadelere de rastlanmaktadır.

Sağlık kelimesi ile de temenniler bulunmaktadır:

- *Alla sağlığıñı bersin* (Allah sağlığını versin), *sağlıqnen qalıp turıñız* (sağlılıkla kalın), *sağlığıñ baylığıñ* (sağlığın-zenginliğindir), *sizlerge bahıt ve sağlıq-selâmet tileyim* (sizlere baht, sağlık selâmet diliyorum) (Üseinov, 2008: 413). *Şifa* kelimesi de kullanılmaktadır: *şifalar olsun* "şifalar olsun" (Üseinov, 2008:757).

Eyilik (*iyilik*) kelimesi ile de temenniler karşımıza çıkmaktadır:

- Eyilikken kullan "İyilik ile kullan" (Üseinov 2005: 330).

Hayırlı kelimesi ile kullanılan temenniler de şu şekildedir:

- *Hayırlı olsun* "hayırlı olsun", *hayırlı yaşlar olsun* "hayırlı yaşlar olsun", *hayırlı yollar olsun* "hayırlı yollar olsun", *yañı eviñiz hayırlı olsun* "yeni eviniz hayırlı olsun" (Üseinov 2005:289).

3.4.2. Kişinin Kendisi İçin İsteklerini İçeren Kalıp Sözler:

- *Eyilikler olsun* "iyilikler olsun", *eyiliklerde körüşeyik* "iyiliklerde buluşalım, görüşelim", (Üseinov 2005: 330).

- *Tüş kördim, hayırlık-eyilikke olsun* "Rüya gördüm, hayır olsun" (Üseinov 2008: 289).

4. Sonuç

Kalıp sözler bir toplumda insanların iletişim biçimlerini ortaya koyan, o toplumun tarihinden, kültüründen ve sosyal hayatından izler taşıyan dil hususiyetleridir. Kırım Tatarcasında kalıp sözler, insanlar arasındaki iletişimi güçlendirme, kötü gününde insanlara teselli vermede ve birbirine saygı duyup iyi dileklerini aksettirmede önemli bir yere sahiptir.

Yukarıda değerlendirmeye çalıştığımız "baş sağlığı dileme, teşekkür etme, özür dileme ve hayır duaları-temenniler" ile ilgili söz kalıplarında aynı durum için birden fazla ifadenin kullanıldığını görmekteyiz: Özür için "*bağışlañız, afu etiñiz*", teşekkür için "*sağ oluñız, teşekkür, Alla razı olsun, şükür Allağa vb.*", hayır duaları için "*eyilik, sağlık, hayırlı*" gibi kelimelerle kurulan söz kalıpları. Bu durumun için İslamî geleneğin etkisi ile Arapça ve Farsçadan alıntılanan birçok kelime ile oluşturulmuş söz kalıplarından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Burada dikkatimizi çeken bir husus da teşekkür için kullanılan kalıp sözler arasında "rahmet" sözünün geçmemesidir. Kıpçak sahasında Kazan Tatarcasında ve Başkurt Türkçesinde "rehmet", teşekkür mânâsı için en çok kullanılan söz iken Kırım Tatarcasında bu sözün sadece ölen kişinin ardından edilen dua sözlerinde geçmesi ilgi çekicidir. Kazan Tatar, Başkurt ve Kırım Tatarlarının Altın Orda zamanındaki ortak geçmişleri göz önüne alındığında bu sözün ortak bir söz olması var sayılabilir. Ancak Kırım Tatarlarının Osmanlı Devleti ile uzun süre münasebetleri hatırlandığında "rahmet" sözünün mânâ alanının Osmanlı Türkçesindeki yaklaşmasını tabii karşılamak gerekir.

Bu çalışmada Kırım Tatarcasında sosyal hayatta kullanılan “baş sağlığı, özür dileme, teşekkür etme, hayır ve temenniler” örneklendirilmeye, incelenmeye çalışılmıştır. Burada değinilmeyen farklı durumlarda söylenen *hayır duaları ve temenniler* bulunmaktadır. Ayrıca sosyal hayatta kullanılan çalışmamızda başlıklandırılmayan pek çok söz kalıbı mevcuttur. Yapılacak başka çalışmalarda bunların da ele alınmasıyla Kırım Tatarcasının söz varlığının ortaya konulmasında önemli adımlar atılacaktır.

Kaynakça

- AKSAN, Doğan (2002), Anadilimizin Söz Denizinde, Ankara.
AKSAN, Doğan (2006), Türkçenin Söz Varlığı, Ankara.
ASANOV, Ş.A; Gargavets, A.N; Üseinov, S.M (1988), Kırım Kotatarsko-Russkiy Slovar Kiev, “Radyanska Şkola
ERSOY, H.Y (2011), Başkurt Türkçesinde Kalıp Sözcükler, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 30, s.1-57
KIRIM HOCA A. (1850), Tatarsko-Russkie Razgovori, Kazan
ÖZENBAŞLI, E; (2004), Pogovorim Po-Krımski “Qırımca Laf Eteyik Laqırdı Sözlüğü”, Aqmescit
ÖZEZEN, Muna Yüceol (2006), “Türkiye Türkçesi Yazın Dilinde Teşekkür Kalıpları”,
Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C. 3, Sayı 3 (Eylül)
SEARLE, John R. (2000), Söz Edimleri (Çev. R. Levent Aysever), Ankara
SEARLE, John R. (2006), Zihin Dil ve Toplum Gerçek Dünyada Felsefe, (Çev. Alaattin Tural), İstanbul, Litera Yay
Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (1999), Kırım Türk Tatar Edebiyatı, c.13
ÜSEİNOV, S.M. (2005), Qırımtatarca-Rusça Luğat , Simferopol
ÜSEİNOV, S.M. (2008), Qırımtatarca-Rusça-Ukraince Luğat, Aqmescit, “Tezis” Neşriyat evi
ÜSEİNOV, S.M. (1994), Qırımtatarca-Rusça Luğat CMNLP Dialog
VELİEV, A. (2007), Qırımtatarca Söyleşemiz, Simferopol

Summary

Interpersonal communication within a language consists of genuine words and word groups which have been formed throughout the history. These words and word groups sometimes have similar structures, functions and meanings in different languages. However, sociocultural elements and differences among life styles lead to variations of these word groups among societies. Word groups consisting of idioms, old sayings, duplication of words, specific terms, foreign words, blessings, wishful words, curses and oaths occupy a very significant place in the vocabulary of a language.

According to the speech act theory of J.L. Austin and his student Searle, in every case a language is used, an action suitable with the conformability conditions (Searle, 2000:14-15). When the conformability terms of this theory is analysed, the usage of word patterns for that specific condition is observed. Word patterns are a part of speech act theory which was developed in 1950s by linguists such as Austin, Grice and Searle.

According to Aksan, in addition to main vocabulary, foreign words, idioms, old sayings and specific terms, relational words and word patterns are considered to be a part of Turkish vocabulary. He claims that word patterns such as old sayings and idioms reflect the beliefs and traditions of a society (2006: 191). In the studies made for Turkish, various terms for these words and word patterns have been used: “word patterns” (Özdemir 2000, Aksan 2006, Erol 2007, Gökdâyı 2008), “relational words” (Aksan 2002, 2006, Cihangir 2010), “communicational words” (Toklu 2003: 109), “speech action” (Doğançay-Kamışlı 1997, Kılıç 2002: 94, Dilek 2007), “speech act” (Palmer 2001: 165-171).

Crimean Tatar, which is a branch of Kipchak Turkic languages, has been influenced by Ottoman Turkish language as a result of close relationship between the Ottoman Empire and Crimean Khanate. Crimean Tatar is a Turkic dialect which is being spoken in Crimea, Uzbekistan, Turkey, Romania. Word patterns in Crimean Tatar has not been evaluated in prior studies. This study uses examples in Crimean Tatar grammar books, dictionaries, educational material and practical speaking guides to examine Crimean Tatar word patterns (condolence, thankful words, apology words, blessings and wishes) in daily life by morphological and semantical aspects.

In our study, we have used the book by Abdurrahman Kırım Hoca who worked as an instructor in the Russian school in Aqmescit. The book “Tatarsko Russkie Razgovori” (Tatar-Russian conversations) was published in Kazan, 1850. In the book there are daily conversations, old sayings, folk tales, verb and noun conjugation examples. Although the linguistic analysis of the book shows that it's very similar to the Ottoman Turkish language of those days, it has been a base for this study to analyse daily conversation examples.

The books used in this study are as follows: Qırımtatarca-Rusça Luğat (Crimean Tatar-Russian Dictionary) (Üseinov:2005), Qırımtatarca-Rusça-Ukraince Luğat((Crimean Tatar-Russian-Ukrainian Dictionary) (Üseinov:2008), Qırımtatarca-Rusça Luğat((Crimean Tatar-Russian Dictionary) (Üseinov:1994), Kırım Kotatarsko-Russkiy Slovar(Crimean Tatar-Russian Dictionary) (Asanov:1988). Also examples from the following books have been used: Pogovorim Po-Krımski “Let's speak Crimean Tatar” (Özenbaşlı: 2004) ve Qırımtatarca Söyleşemiz(We speak Crimean Tatar) (Veliev: 2007)

In this study, Crimean Tatar word patterns for condolence, thankful words, apology words, blessings and wishes have been studied by giving examples. There are some other word patterns which have not been covered within this article. In the future, more extensive studies will provide more on the cumulative vocabulary of Crimean Tatar.
